

S. NDEL.
aat 15.
E PRIJZEN.
K,
m.
Gouden, Zilveren
BELEENINGEN.
prolongatiekoers.

en:
TUK
NGRES

r!!!
de jaren 1584—

ij:
of onbegrijpelijk
jong, 12 deeltjes,
t 4 gekl. Platen.
ingelisch, 1 Deel.
bewaterd door H.
en uit de Bijbel—

en voor f 1.50,
issel van f 1.50,
de Vischmarkt,

OT.
doen van
maal.

2.30.

d f 64.50; door
15.25; door den
146.25; door den
Oogstgeest f 69;
r uit Hommerts
o, uit Jfist f 68,
er K. Snijder te
heer P. Bongee-
vor den heer G.
door Ds. J. J.
dreeft f 83.50;
dik te Vlaarding-
Jan van Zanten
r J. H. Pen te
er W. Post te
A. D. Duijs te
r G. J. Kloos-
vor den heer
nag wegens mis-
aan collec-
form. kerk te
dem te Naam
101/2; van idem
dem te Meppel
f 14.091/2; van
van de Chr.
ig. van idem te
en; door Prof.
N. f 500; door
in de kerken
door den heer
en, van J. v. d.
kamp te Maas-
Dr. A. Kuyper,
2; van vrouw
heer J. Caesar
Adm. van de
te Oostburg,

elvestuiversver-
50; door R. H.
30; door J. C.
emiging te L.
aande regelen:
Weduwduyitie
vallen.
f Meer als een
van allen.
Hem veroor-
deelt wert:
i een mild en
digh heet.
van de halve-
a e. a. f 7.12;
d. J. te K. f 10;
B. f 2.50; H.
1. Mel. H. T.
f 2. J. de V.
M. P. D. f 2.
2. B. H. f 1.
ez. B. f 2. K.
1. O. A. B.
L. v. B. f 1.
M. T. f 1.50.
v. D. W. f 1.
F. D. f 1.
f 0.50; H. T.
50; S. H. G.
2.
ningmeester.

MDRUKKERIJ,
TERDAM.

De Heraut

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatblad N°. 124).

Zondag 10 Januari 1892. N°. 733.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam.
Insendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van Hefdegeven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Wedergeboorte en Bekeering.

ZONDAGSAFDEELING XXXIII.

Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en heere is nu in het vleesch, dat leeft ik door het geloof des Zoons van God, die mij liefgehad heeft, en zichzelven voor mij overgegeven heeft.
Gal. 2: 20.

VII. (Slot.)

De laatste vraag, die ons ter bespreking overblijft, is die der al doorgaande en voortdurende, of wil men, telkens herhaalde en voortschrijdende bekeering. Het spraakgebruik van den Catechismus dwingt hier toe. Het is toch duidelijk, dat noch het afsterven van den ouden mensch noch de opstanding van den nieuwen mensch (de twee stukken die saam immers, naar luid van den Catechismus de bekeering uitmaken) door den Catechismus genomen worden, als in één oogenblik afgelopen en ten einde toe voltooid. Afgezien van de hier gekozen beoordingen, herinnere men zich slechts, hoe de Catechismus in Vraag 43 als één der vruchten van het kruis o. a. dit had aangegeven: „dat onze oude mensch met hem gekruist, gedood, en begraven wordt.“ De apostel zegt het dan ook zoo duidelijk tot reeds bekeerde personen: „Doodt dan uw leden, welke op aarde zijn.“

Hierbij sta echter de waarschuwing op den voorgang, dat men, om deze al voortgaande bekeering, toch nooit de eerste en principieele bekeering van haar geheel buitengemeen karakter beroove. Integendeel blijft die eerste en principieele bekeering altoos het beslissende, en het uitgangspunt van alle daarop volgende bekeering. Nooit mag dus die eerste bekeering met de daarop volgende bekeering op één lijn worden gesteld. In de eerste bekeering is het een zondaar, die nog geen bewust geloof had, en nu tot bewust geloof komt; terwijl in alle volgende bekeering, niet de van geloof ontbloote zondaar, maar het weer ingestorte kind van God zich naar de vrucht van Golgotha uitstrekt. Ook al hebt ge dus te doen met een uitverkorene, die van der jeugd af door den Heere bewaard en in zijn heilgeheim ingeleid is, zoodat hij bijna zonder schok of machtsaangrijping uit zijn geloofsloos bestaan in de zaligheid van het geloof is overgegaan, toch was er ook bij hem een oogenblik, waarin de vlam des geloofs het eerste in zijn hart ontvontte; en dit eerste opwaken van het geloof in zijn hart blijft altoos het toonevendende en beslissende; terwijl alle latere bekeeringen nooit iets anders zijn, dan of een weeropnemen van, of een voortspinnen aan den levensdraad, die in deze eerste bekeering en geloofsovertuiking werd aangevangen.

Doch staat dit eenmaal onwrikbaar voor aller overtuiging vast, dan, zeker, kan er niet ernstig genoeg op telkens vernieuwde en altoos voortgaande bekeering worden aangedrongen, en heeft men hierbij drieërlei te onderscheiden: 1°, het terugkeeren tot de eerste bekeering; 2°, het zich bekeeren na een val in de zonde; en 3°, het zich voortdurend meer afkeeren van de zonde en meer toekieken tot zijn God.

Over elk dezer drie sta hier een kort woord.

Vooreerst kan men zijn eerste liefde verlaten hebben. Dan is men uitgevallen van hetgeen waartoe men gekomen was, en geraakt men almeer in dien jammerlijken toestand, waarin de Schrift ons toeroept: „Zie dan van waar gij uitgevallen zijt en doe de eerste werken.“ Dit nu komt bij elk geloovige voor; althans in die beperkte mate, dat de heilige geestdrikt, die hem in de dagen zijner eerste bekeering aangreep, allengs verflauwt; dat het vuur der liefde minder sterk in hem brandt; en dat de ijver voor den Naam des Heeren niet meer dat warme karakter van vroeger bij hem draagt. Ten deele ligt hierin nu iets natuurlijk, en wat zoo zijn moet. Er is toch in die eerste liefde altoos een spanning, die in die mate niet kon voortduren; en allengs in gematigder vorm moest overgaan. Op zich zelf ligt er dus geen achteruitgang in, dat die sterke, heftige, ons geheel verterende spanning afneemt; en men kwelt zich ten onrechte, zoo men over het verlies van deze eerste vurige liefde bedroefd is. Veeleer ontstaat het zondige eerst dan, als deze onze liefde, deze geestdrikt, deze ijver, omdat ze niet meer dit sterke en heftige karakter kan dragen, geheel ophoudt en in onverschilligheid omslaat. Ge voelt dit bij de liefde van

een moeder voor haar kind. Vooral wie voor het eerst moeder werd, mint haar kind veelal de eerste maanden zoo hartstochtelijk, dat ze buiten haar kind niet kan en niet van haar kind af kan blijven. Dit nu is overspanning. Dit kan en mag zoo niet blijven. En allengs mindert het dan ook. Maar nu ziet men bij de ene moeder, dat die hartstochtelijke verleidende allengs overgaat in gematiger en toch dieper liefde, terwijl ze bij een andere moeder plaats maakt voor een onverschilligheid die u soms ergert. Dit laatste nu is zondig; het eerste niet. En zoo nu ook is het bij het kind van God niet slecht's natuurlijk, maar zelfs zoed, dat de liefde voor het Eeuwige Wezen allengs een kalmer, een heiliger, en daardoor dieper karakter aanneemt, zoodat het hartstochtelijke er uit weegaat; maar wat niet mag, en een uitvallen en een verlaten van de eerste liefde zou zijn, is, zoo iemand na eerst van liefde voor zijn God in sterke spanning en overdriftigheid verterd te zijn, nu omsloeg in koude onverschilligheid en voor zijn Vader die in de hemelen is niets meer voelde kloppen of trillen in zijn hart. Zoodra dit u overkomt, is er grootelijks zonde, en het is in deze zonde, dat we niet mogen blijven liggen, maar dat we door God en zijn Woord worden opgeroepen, om terug te keeren tot onze eerste liefde, te zien waarvan we uitgevallen zijn, en de eerste werken te doen. Soms komt zulk een tweede bekeering voor onder den naam van Verbondvernieuwing, omdat feitelijk toch elke bekeering een treden in het verbond met den Drieëenigen God is; elk ontvallen aan onze bekeering een verbreken van dit verbond was; en in zooverre elke vernieuwing van onze eerste bekeering een vernieuwing van het verbond met onzen God mag heeten. Hiertoe nu hebben Gods kinderen elkander ernstig en gedurig op te wekken, en gelukkig mag het gezin heeten, waarin veel kinderen Gods samenleven, die na een tijdlang te zijn afgeweken en verflauwd, zich weer door den Geest des Heeren voeten aangegepen, om weer saam door verbondsvernieuwing terug te keeren tot den Heere hun God.

Oaderscheiden hiervan is, wat niet zozeer vernieuwing van bekeering als wel een tweede bekeering is. Niet natuurlijk, alsof men zich ten tweeden male bekeeren kon, in den zin, waarin men zich de eerste maal tot zijn God keerde. Dit toch is, gelijk we zagen, volstrekt ondenkbaar. Maar wat wel voorkomt is, dat een tweede bekeering aanvullend en voltooiend op de eerste principieele bekeering volgt. Dit 1. met name het geval bij zulke personen, die, vóór ze tot hun eerste bekeering kwamen, verslaafd waren aan een sterk uitgebarsten zonde; en voor wie daardoor de eerste bekeering al te zeer het bepaalde karakter aannam van met die ene bepaalde zonde te breken. Men heeft dit gezien met personen, die zich aan zonde van dronkenschap, aan zonde van wellust, aan zonde van wraakzucht, van schandelijke logen en zooveel meer hadden overgegeven, en nu, hetzij door een jammerlijk gevolg van hun zonde of door een schriklijke uitbarsting er van, of ook door een overhoedsche ontdekking van hun zonde, diep in de conscientie aangegrepen, werkelijk tot ommekeer, tot zielsverrijzeling en tot oprecht toevlucht nemen tot het kruis van Christus gekomen waren. Want wel moet men met deze plotselinge bekeering van verharde zondaren altoos zeer voorzichtig zijn, en is er bij deze lieden heel wat Esausberouw voor echt berouw aangezien; maar toch toont de ondervinding, dat er ook onder deze plotselinge bekeerde zondaren wel waarlijk goud van het echte soort is. Alleen maar hun bekeering blijft altoos een hoogst eenzijdig karakter dragen. Die ene zonde was zoo altoos hun boze vijand geweest, dat ze voor de overige zonden van hun hart bijna geen oog hadden. Vandaar dat ze in hun bekeering zich met alle kracht tegen dien éénen boosen vijand hebben gekeerd, maar het dan ook niet zoo spoedig verstonen, hoe de dienst des Heeren bestaat in een liefde voor al zijn geboden, in een hateren van alle zonden, en in een lust om naar de wet Gods in alle goede werken te leven.

En toch is dit geen punt, waarover heen mag worden gelopen, omdat het onderscheid tusschen een waarachtige en een eigengemaakte bekeering ten slotte altoos weer op dit één punt neerkomt. Eigengemaakte bekeering bemoeit enkele waterloten, maar laat den boom wild; terwijl omgekeerd de waarachtige bekeering misschien nog enkele waterloten zitten laat, maar den

boom van wild tam maakt. Echte bekeering is daarom nooit een afsterven van enkele zonden, maar een afsterven van heel onzen ouden mensch, d. w. z. van alle zondige roeselen, hoegenaamd ook het bekend, of al 'een Gode; heimelijk en in het openbaar. Het beginsel van onze gehoorzaamheid moge nog klein wezen, maar in elk geval moet het een begin van den heelen nieuwen mensch zijn, en daarom zich uitstreken naar alle geboden en alle goed werk te gelijk. Vóór en na de Wet legt de Catechismus hier dan ook zoo vollen nadruk op. In Vraag 90 heet: „Jen hartelijke vreugde in God door Christus en lust en liefde om naar den wille Gods in alle goed werk te leven.“ En, na de Wet, zegt de Catechismus nog eens in Vraag 114: „Zelfs de allerheiligsten hebben in dit leven maar een klein beginsel der ware gehoorzaamheid, doch alsoo dat zij met een ernstig voornemen, niet alleen naar sommige, maar naar alle Gods geboden, beginnen te leven.“

Dit nu verstaat een bekeerde niet altoos dadelijk, en dan gebeurt het zoo vaak, dat wie sterk in één zonde verzonken lag, tegen die ene zonde al zijn macht uitput, en daardoor te lichter in andere zonden, vooral hoogmoedszonden, zonden van inbeelding, lichtgeraaktheid, en was dies meer zij, vervalt. Dit wreelt zich dan door geestelijke dorheid; dit straft God door gemis aan geestelijke sappigheid. Zoo komt men weer in de woestijn; en het is in deze woestijn, dat God de Heere dan zulk een verdoolde weer opspoekt en terecht brengt; alnu zijn geestelijke oog voor de oneindigheid van zijn wet ontsluit, en hem alsdan eerst door een aanvullende bekeering, met al Gods heiligen leert verstaan, welke de breedte en diepte, de hoogte en lengte zij van de liefde Gods die in Christus Jezus is.

Of ook komt het voor, dat een kind van God, juist ten gevolge van dit eenzijdig karakter zijner eerste bekeering in zijn zonde terugvalt, weer bezwijkt voor den vijand, dien hij overwonnen waande, en nu opeens ontwaakt in een toestand van geestelijke ellende, die hem als de verloren zoon weer doet opstaan, en tot zijn Vader gaan, om te zeggen: „Vader, ik heb gezondigd tegen den hemel en tegen U en ben niet meer waard, uw zoon genaamd te worden.“ Maar ook dan blijft deze tweede of aanvullende bekeering altoos een ondergeschikt karakter dragen. Ook al durfde deze verloren zoon geen zoon meer zijn, en al bad hij slechts om een dienstknechtsplaats, toch was zijn eerste woord „vader“, en wierd hij niet nu eerst, maar was hij zelfs te midden van zijn afdoeling, toen hij het draf der zwijnen at, een kind van zijn God.

En eindelijk komt hier dan nog bij de derde soort van latere en nadere bekeering, die slechts in oneigenlijken zin dezen naam draagt, en daarom meestal onze heilige making wordt genoemd. Dit ziet op de dagelijkse bekeering; op onze gestadige roeping, om altoos weer den ouden mensch en onze leden die op aarde zijn te dooden, en altoos weer den nieuwen mensch rijker en voller in zijn God te laten opleven. Een voortdurend werken met ons geloof, om in het kruis van Jezus te sterven en uit zijn opstanding op te staan. Eigenlijk heeft men hierbij dus niet met een nieuwe of tweede bekeering, maar met een stil en gestadig doorwerken van de eerste oorspronkelijke bekeering te doen. Bij zijn bekeering keert men zich om op zijn weg en keert zich nu van de zonde af en naar zijn God toe; maar daarom is men nog vlak bij zijn zonde, ook al staat men er nu met zijn rug naar toegekeerd, en kan men, o, nog zoo verre van zijn God af zijn, ook al staat men naar Hem toegekeerd met het aangezicht. Hier mag dus geen stilstand wezen. Ge staat dan nu goed, van de zonde af en naar uw God toegekeerd; maar nu moet ge, in dien goeden stand blijvende, voort en verder, al meer van de zonde af, en al dichter naar God, tot binnen in zijn Tente en ingeleid in zijn verborgen omgang. Bij het licht des Woords ontdekt uw geloof dan telkens beter en juistere het onreine, het zondige, het vuile van uw innerlijk zielsbestaan; en in gelijken tred hiermee neemt uw kennis toe van de vrucht van Golgotha; en het is door die dubbele geloofsverrijking dat ge dagelijks u bekeert en dagelijks rijker en voller ontdekt, dat 's Heeren verborgenheid over uw tente is. Daar zullen dan wel dagen van stilstand, soms maanden van winterkoude en dorheid tusschenin komen; maar met dien verdorrenden toestand hebt ge dan geen vrede, daar worstelt en smeekt ge tegen, en het einde is altoos weer, dat de eeuwige armen der ontferming die onder u zijn, u weer verder

door de golven dragen, altoos het „Jeruzalem dat boven is“ meer nabij.

Wil men dit geestelijke proces nu met den naam van „heiligmaking“ bestempelen, gelijk de Catechismus dit in Vraag 24 doet, ons is dat wel, mits men wel in het oog houde, dat de „heiligmaking“ dan niet uitdrukt wat gij doet, maar alleen wat God in u doet. „Heiligmaking“ wil nooit zeggen, dat gij izeven heilig maakt, maar duidt altoos aan, dat de heiligheid van Christus, die u toegerekend werd, u ook wordt geschonken. Daarentegen van uw zijde bezien, en voorzooverre gij zelf handelend optreedt, draagt uw daad altoos en onveranderlijk het éne zelfde karakter van dooding van den ouden mensch en opstanding van den nieuwen mensch, en dus van bekeering. Want wel wordt in de Schrift gelurij er op aangedrongen, dat Gods kinderen zichzelven reinigen en heiligen zullen, maar, waar het zoo wordt uitgedrukt, is hiermee altoos de tweeledige daad bedoeld, die eenzijdig de Heere in u, en anderzijds gij in Christus volbrengt. Een verschil waarop daarom te ernstiger moet gewezen, omdat de valsche voorstelling, alsof wij ons zelve allengs heiliger konden maken veel vrome kinderen Gods weer onder het werkverbond heeft teruggeleid; en dienengevolge weer de bekeering heeft verzwakt tot een eerste daad van zelfheilijng. Dit alles nu gaat buiten het geloof om, want het onderscheidende kenmerk van de Christelijke leer der zaligheid bestaat toch immers juist hierin, dat wij alleen door het geloof gerechtvaardigd zijn, en evenzo alleen door het geloof kunnen doortreken tot onze eerste en kunnen voortgaan tot onze dagelijkse bekeering.

Wat onze Catechismus nu in Vraag 91 hier nog aan toevoegt over de goede werken, strekt meer om een overgang van de bekeering op de Wet des Heeren te verkrijgen, dan om het stuk der goede werken nogmaals zelfstandig te behandelen. Dit toch zou slechts geleid hebben tot een eene herhaling van wat in Vraag 86 reeds behandeld was. Toch is het schoon, zoo kort en kernachtig als hier de drie onmisbare kenmerken van alle goed werk altoos worden aangevoegd: „Ze moeten het geloof tot wortel, Gods wet tot richtsnoer en de ere des Heeren tot doeleinde hebben. Een onschrijving die alle werkelijkheid afsnijdt, alle phariseesche eigendunkelijkheid ontfermt, alle oprechtheid beweegreden van ons hart schuldijg stelt. Zoo schuldijg zelfs, dat de vraag rijst, of eenig kind Gods ooit van een eenige zijner daden zal durven zeggen, dat hij hierin nu althans een waarlijk goed werk heeft volbracht. Wie toch leeft zoo, dat er nooit in het drijven van zijn geloof een onheilijg bijmengsel, van het richtsnoer van Gods wet een kleine afwijking, in het bedoelen van zijn eer een invlechting van eigenbelang plaats grijpt? Ons hart is zoo arglistig, dat het de besten telkens verraadt; en wie nog het verste voortschreed klaagt nog het diepste over verborgen zonden; niet al over zonden die hij voor menschen verborg, maar die verborgen bleven voor hemzelven. Hoe dikwijls toch zien we van achteren zelve niet zonde in hetgeen toen we er aan toe waren, ons of onchuldijg of zelfs braaf leek! M tterdaad zou er aan onze goede werken dan ook nooit eenige bevestiging voor onze geloofsverzekering te ontlenen zijn, indien dit moest toegaan op uitwendige wijze, en als bij logische gevolgtrekking. De man die met zijn geloofsverzekering wacht tot hij zeggen kan: „Zie, deze reeks van dagen heb ik nu deze goede werken verricht, en daaruit weet ik dus, dat ik een kind van God ben“, sterft zonder ooit het zoet der geloofsverzekering gesmaakt te hebben. Gelukkig staat de zaak dan ook anders. In de natuur van het geloof zit vanzelf de geloofsverzekering in. Hoe meer het geloof waast, hoe meer met het geloof zelf die zekerheid toeneemt. En het is nooit anders dan uit den wortel zelf van het geloof, dat de geloofsverzekering opkomt. Nu wordt echter deze geloofsverzekering, die uit den wortel van het geloof, krachtens zijn aard, vanzelf opspruit, door den wind des daags aangevochten en door allerlei geestelijke beletsel onderdrukt. En waar nu deze geloofsverzekering stuitend ondervindt, heeft God de Heere ons in de „goede werken“ een tegenwicht geboden, waardoor de noodlottige uitwerking van deze stuiting verhindert wordt. Wel brengen deze goede werken dan de geloofsverzekering niet aan, maar ze helpen haar in het uitkomen. Ze zijn als droppels op het nagras, dat dreigde te verschoeien. Ea zoo nu opgevat, ligt hierin niets raadselachtigs. Nu toch zal men bij deze goede werken niet in de eerste plaats denken aan

zoo- en zooveel daden van zelfopoffering en aan zoo- en zooveel grootsche stukken waar men op roemen kan, maar zal het zoekend ook zich allereerst richten op die innerlijke verbijzeling der ziel, op de voortmoedigheid voor 's Heeren majesteit, op het dorsten en hongeren naar de gerechtigheid, en op al die innerlijke daden, die juist, omdat ze buiten de kennis der menschen omgaan, altoos veel zekerder waarborg van oprechtheid in zich dragen, dan wat men doet voor der menschen oog.

De hoofzaak is maar, dat er tweerlei goed werk is, het dooden van den ouden en het doen opstaan van den nieuwen mensch, en deze beide door de éne daad des geloofs.

Wie dit nu voorbijziet, en enkel onderzoek doet naar zijn daden van heiligheid, komt altoos teleurgesteld uit en blijft slingeren op en neer. Maar wie de zaak dieper opvat, en van zijn zondige daden op zijn ouden mensch, en evenzo van zijn heilige daden op zijn nieuwen mensch ziet, die rekent niet meest met wat de menschen merken, maar bijna eeniglijk met wat Gods oog in zijn binneste ziet; en in dien verborgen mensch des harten daár bespeurt hij dan daden van geloof om af te breken, en daden van geloof om op te bouwen, die hem enkel genade zijn, en, omdat ze uit het geloof opsproten, hem de overtuiging schenken, dat de wortel van zijn geloof nog gezond is en leeft.

KUYPER.

„De vleeschpotten van Egypte.“

En de kinderen Israëls zeiden tot hem: Och, dat wij in Egypteland gestorven waren door de hand des Heeren, toen wij bij de vleeschpotten zaten, toen wij tot verzadiging brood aten! want gijlieden hebt ons uitgeleid in deze woestijn, om deze gansche gemeente door den honger te dooden.
Exodus 16: 3.

De „vleeschpotten van Egypte“ behooren, evenals het „gouden kalf“ tot die trekken uit de Bijbelsche geschiedenis, die in het gemeengoed der volkstaal zijn opgenomen, en daardoor bijna altoos enjuist worden verstaan.

Onder de aanbidding van het „gouden kalf“ verstaat men bijna altoos de te sterke gehechtheid aan het bezit van goud en goed; terwijl Israël in de woestijn, om het gouden kalf te kunnen aanbidden, juist vrijwillig zijn goud en goed had afgestaan.

En evenmin juist is meestal het spreken over de „vleeschpotten van Egypte.“ Daar toch verstaat men dan onder, dat Israël de voorkeur zou gegeven hebben aan den terugkeer naar Egypte, om daar vleesch te kunnen eten, boven een voorttrekken in de woestijn, waar ze alle vleeschspijze moesten missen.

En dit nu is niet zoo.

Van de „vleeschpotten“ is slechts éénmaal bij de woestijnreis sprake, en wel omstreeks een maand na den uittocht, toen Israël halverwege het gebergte Sinai gekomen was.

Die maand lang had Israël geteerd op het meegenomen brood en op het slachtee dat ze uit Egypte mee hadden uitgegeven. Want wel vonden ze bij Elim ook zeventig palmboomen; maar wat gaven zeventig palmboomen op een schare van twee miljoen?

Ze waren dus duchtig bepat en beladen uit Egypteland getogen; en een maand lang ontbrak hun niets. Maar toen raakte de voorraad op. Eindelijk werd het laatste ransoon rondgedeld; en toen stond heel het volk, met vrouw en kinderen voor den hongerdoed.

Er was niets meer. De lederen reiszakken waren leeg. Alle slachtee was op. En de kale rotsgrond bood niets; letterlijk niets; tot geen grasspriet toe. En toen overviel het volk plotseling de doodelijke schrik, het zijngwekende denkbeeld, dat heel die menschenmassa daar hulpeloos en verlaten haar ondergang zou vinden door den vreeslijken hongerdoed in de woestijn.

En toen, in dat hartverscheurend oogenblik, toen die paniek onder het volk sloeg, toen murmurde het, en toen riep het uit: Als we dan toch sterven moeten, waarom zijn we dan in de plagen van Egypte niet gedood, toen er nog spijze in overvloed was? Sterven is altoos hard; maar geheel doelloos en noodeloos den hongerdoed te sterven, is zoo vreeslijk.

Er is dus geen sprake van, dat ze naar de vleeschpotten terug verlangden. Wat ze klagen, klagen ze in hun doodangst voor den hongerdoed. En daarom roepen ze uit: „Och, dat wij in Egypte gestorven waren door de hand des Heeren, toen wij nog bij de vleeschpotten zaten, toen wij tot verzadiging brood aten; want gijlieden hebt ons uitgeleid in deze woestijn, om deze gansche gemeente door den honger te dooden.“

Ook hier is de werkelijke historie der Heilige Schrift dus veel aangrijpende dan wat 1) Het verhaal van Num. 11: 4 heeft hiernede niets te maken. Dit was, na Horeb, uit atheid aan het Manna, en doelt op vleesch.